

Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

Т. Л. Сироїд

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Підручник

Видання 2-ге, доповнене

Харків
«Право»
2025

Рецензенти:

Гутник В. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка;

Житний О. О. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Переполюк С. М. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 6 від 20 березня 2023 р.)*

Сироїд Т. Л.

С40 Міжнародне кримінальне право : підручник / Т. Л. Сироїд ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Вид. 2-ге, допов. – Харків : Право, 2025. – 536 с.

ISBN 978-617-8602-30-7

У підручнику висвітлено основні концепції міжнародного кримінального права; проаналізовано його джерельну базу; розкрито принципи, підстави відповідальності, сутність, види покарань і юрисдикційні питання; охарактеризовано міжнародні, транснаціональні / організовані злочини і злочини міжнародного характеру, розглянуто склади означених злочинів; приділено увагу міжнародним інституціям універсального і регіонального характеру у сфері протидії злочинності; акцентовано на дотриманні прав людини в кримінально-правовій сфері.

Уперше видання побачило світ у 2023 р.

Для студентів, аспірантів, викладачів юридичних закладів вищої освіти, науковців, а також усіх, хто цікавиться питаннями міжнародного кримінального права.

УДК 341.4

ISBN 978-617-8602-30-7

© Сироїд Т. Л., 2023
© Сироїд Т. Л.,
доповнення, 2025
© ТОВ «Видавничий дім
«Право», 2025

ЗМІСТ

Передмова	9
-----------------	---

РОЗДІЛ І.

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ

Глава 1.

Міжнародне кримінальне право: поняття, джерела	11
1. Становлення та розвиток міжнародного кримінального права	11
2. Поняття, предмет, особливості міжнародного кримінального права	16
3. Джерела міжнародного кримінального права	20
Питання для самоконтролю	26

Глава 2.

Принципи міжнародного кримінального права	27
1. Поняття та значення принципів міжнародного кримінального права. Загальна характеристика Нюрнберзьких принципів	27
2. Принцип Ne bis in idem	29
3. Принципи Nullum crimen sine lege та Nulla poena sine lege	30
4. Принцип індивідуальної кримінальної відповідальності	31
5. Принцип недопустимості посилання на посадове становище	33
6. Принцип відповідальності командирів та інших начальників.....	34
7. Принцип незастосування строку давності.....	37
Питання для самоконтролю	39

Глава 3.

Підстави звільнення від кримінальної відповідальності.....	40
1. Поняття та види підстав звільнення від кримінальної відповідальності	40
2. Психічне захворювання або розлад як підстава звільнення від кримінальної відповідальності	41
3. Інтоксикація як підстава звільнення від кримінальної відповідальності	42
4. Захист себе або іншої особи. Крайня необхідність як підстава звільнення від кримінальної відповідальності.....	43
5. Помилка у факті або помилка в праві як підстава звільнення від кримінальної відповідальності	45
6. Наказ начальника або припис закону як підстава звільнення від кримінальної відповідальності	46
Питання для самоконтролю	47

Глава 4.

Санкції (покарання) в міжнародному кримінальному праві	48
1. Поняття, цілі санкцій (покарань) у міжнародному кримінальному праві	48
2. Види санкцій (покарань) у міжнародному кримінальному праві.....	53
3. Виключна міра покарання (смертна кара)	59
4. Заходи впливу і санкції, що застосовуються до окремих категорій осіб (діти, жінки, психічно хворі, особи похилого віку, наркозалежні).....	68
Питання для самоконтролю	75

Глава 5.

Юрисдикція в міжнародному кримінальному праві	76
1. Поняття, види юрисдикції в міжнародному кримінальному праві	76
2. Міжнародні органи кримінальної юрисдикції	89
3. Міжнародний кримінальний суд у системі органів міжнародної кримінальної юрисдикції.....	103
Питання для самоконтролю	104

Глава 6.

Злочини в міжнародному кримінальному праві	105
1. Загальна характеристика злочинів у міжнародному кримінальному праві.....	105
2. Склад злочину в міжнародному кримінальному праві, особливості ...	130
3. Стадії скоєння злочину в міжнародному кримінальному праві	135
4. Співучасть у міжнародному кримінальному праві	137
Питання для самоконтролю	139

Глава 7.

Злочин геноциду	140
1. Поняття злочину геноциду. Міжнародно-правова основа щодо протидії геноциду. Юрисдикція	140
2. Характеристика злочину геноциду відповідно до Статуту Міжнародного кримінального суду й Елементів злочинів. Санкції.....	148
Питання для самоконтролю	152

Глава 8.

Злочини проти людяності	153
1. Поняття злочинів проти людяності в міжнародному кримінальному праві. Юрисдикція	153

2. Характеристика злочинів проти людяності відповідно до положень Статуту Міжнародного кримінального суду й Елементів злочинів. Санкції	158
Питання для самоконтролю	168

Глава 9.

Воєнні злочини	169
1. Поняття воєнних злочинів у міжнародному кримінальному праві. Юрисдикція	169
2. Характеристика воєнних злочинів відповідно до положень Статуту Міжнародного кримінального суду й Елементів злочину. Санкції	175
Питання для самоконтролю	205

Глава 10.

Злочин агресії	206
1. Поняття, злочину агресії. Міжнародно-правова основа щодо протидії злочину агресії. Юрисдикція	206
2. Характеристика злочину агресії відповідно до Статуту Міжнародного кримінального суду. Санкції	212
Питання для самоконтролю	214

Глава 11.

Терористичні злочини	215
1. Поняття, види тероризму. Міжнародно-правова основа щодо протидії тероризму. Юрисдикція	215
2. Характеристика злочину тероризму. Санкції	238
Питання для самоконтролю	247

Глава 12.

Кіберзлочини	248
1. Поняття кіберзлочинів. Міжнародно-правова основа у сфері протидії кіберзлочинності. Юрисдикція	248
2. Характеристика кіберзлочину. Санкції	263
Питання для самоконтролю	266

Глава 13.

Корупційні злочини	267
1. Поняття корупції. Міжнародно-правова основа у сфері протидії корупції. Юрисдикція	267

2. Характеристика корупційних злочинів. Санкції	282
Питання для самоконтролю	293

Глава 14.

Злочини у сфері навколишнього середовища (екологічні злочини)	294
1. Поняття, види злочинів у сфері навколишнього середовища (екологічні злочини). Міжнародно-правова основа протидії злочинам у сфері навколишнього середовища. Юрисдикція	294
2. Характеристика злочинів у сфері навколишнього середовища. Санкції.....	326
Питання для самоконтролю	330

Глава 15.

Злочини у сфері незаконного обігу наркотичних і психотропних речовин	331
1. Поняття злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних і психотропних речовин. Міжнародно-правова основа протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних і психотропних речовин. Юрисдикція.....	331
2. Характеристика злочину незаконного обігу наркотичних і психотропних речовин. Санкції.....	346
Питання для самоконтролю	349

Глава 16.

Злочин катування (тортури)	350
1. Поняття злочину катування. Міжнародно-правова основа щодо протидії злочину катування. Юрисдикція.....	350
2. Характеристика злочину катування. Санкції.....	363
Питання для самоконтролю	365

Глава 17.

Торгівля людьми	366
1. Поняття злочину торгівлі людьми. Міжнародно-правова основа щодо протидії злочину торгівлі людьми. Юрисдикція	366
2. Характеристика злочину торгівлі людьми. Санкції	389
Питання для самоконтролю	396

Глава 18.

Гендерно вмотивовані злочини	397
1. Поняття гендерно вмотивованих злочинів. Міжнародно-правова основа щодо протидії гендерно вмотивованим злочинам. Юрисдикція	397
2. Характеристика гендерно вмотивованих злочинів. Санкції	404
Питання для самоконтролю	410

РОЗДІЛ II.

ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ І ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Глава 19.

Міжнародні універсальні органи та інституції з боротьби зі злочинністю	411
1. Статутні органи ООН та інші установи, до компетенції яких віднесено питання протидії міжнародній злочинності.....	411
2. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол)	415
3. Міжнародні спеціалізовані універсальні органи з боротьби зі злочинністю.....	429
Питання для самоконтролю	435

Глава 20.

Регіональні міжнародні органи та інституції з протидії злочинності	436
1. Спеціалізовані органи та інституції Ради Європи з протидії злочинності	436
2. Спеціалізовані органи (агентства, установи) Європейського Союзу з протидії злочинності	445
3. Діяльність Організації з безпеки і співробітництва в Європі з протидії злочинності	461
4. Інші регіональні інституції з протидії злочинності	464
Питання для самоконтролю	466

Глава 21.

Інститут видачі (екстрадиції) в міжнародному кримінальному праві.....	467
1. Загальна характеристика інституту видачі (екстрадиції)	467
2. Правові підстави та процедура видачі (екстрадиції)	472

3. Європейський ордер на арешт	476
Питання для самоконтролю	481

Глава 22.

Міжнародні стандарти дотримання прав людини

у кримінально-правовій сфері.....482

1. Стандарти поводження з особами, які вчинили злочини	482
2. Стандарти поводження з неповнолітніми правопорушниками	494
3. Стандарти поводження з жертвами злочинів	497
Питання для самоконтролю	515

Рекомендована література.....	516
--------------------------------------	------------

Передмова

Підручник «Міжнародне кримінальне право» обумовлений необхідністю забезпечення методичним матеріалом освітніх компонентів освітньо-наукових, освітньо-професійних програм юридичного факультету спеціальностей Міжнародне прово і Право. Структуру і стиль викладення матеріалу наближено до навчальних завдань. У главах підручника висвітлено теоретичні аспекти становлення та розвитку міжнародного кримінального права; принципи; підстави відповідальності й підстави звільнення від відповідальності; поняття і види покарань у міжнародному кримінальному праві; юрисдикційні питання міжнародного кримінального права; розкрито поняття, сутність, особливості міжнародних злочинів (злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочин агресії); надано характеристику злочинів міжнародного/ транснаціонального/організованого характеру (корупційні злочини, злочин катування, наркозлочини, злочин торгівлі людьми, гендерно вмотивовані злочини та ін.). Окремі розділи присвячено формам міжнародної співпраці у протидії злочинності; міжнародним стандартам дотримання прав людини (поводження з особами, які вчинили злочини, поведження з неповнолітніми правопорушниками, поведження з жертвами злочинів) у кримінально-правовій сфері тощо.

Характерною ознакою матеріалу є те, що під час розкриття сутності окремих категорій злочинів (наприклад тортури, злочини проти людяності, воєнні злочини тощо), характеристиці норм щодо дотримання основоположних прав людини при відправленні правосуддя, широко використовується тлумачення термінології, яка застосовується у практиці міжнародних органів кримінальної юрисдикції (Міжнародного кримінального суду, Міжнародного трибуналу по колишній Югославії, Міжнародного трибуналу по Руанді та ін.), договірних контрольних органів з прав людини (Зауваження Комітету з прав людини, прецедентна практика Суду Європейського Союзу, Європейського суду з прав людини, Міжамериканської комісії з прав людини, Міжамериканського суду з прав людини тощо), що має суттєве значення для кваліфікації протиправних діянь та гарантування дотримання основоположних прав учасників кримінально-правових відносин.

У підручнику використано розгалужену джерельну базу, основу якої становлять: чинні міжнародно-правові акти універсального, регіонального і субрегіонального характеру, що криміналізують окремі склади злочинів; договори про співпрацю у кримінальній сфері; резолюції, рекомендації міжнародних міждержавних організацій щодо протидії злочинності; програмні документи міжнародних організацій у цій сфері; стандарти поводження з особами, включеними до кримінально-правової сфери; практика міжнародних органів кримінальної юрисдикції; практика міжнародних правозахисних органів та інституцій; доктринальні джерела.

Навчальне видання

Сироїд Тетяна Леонідівна

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Підручник

Видання 2-ге, доповнене

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 21.02.2025. Формат 60×90/16.

Ум. друк. арк. 33,5. Обл.-вид. арк. 27. Тираж 100 пр. Зам. № 281

ТОВ «Видавничий дім «Право»,

вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна

Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна

Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

Е-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

Е-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,

вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна

Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017